

DOKUMENT			DIARIENUMMER
Direktiv för utredning om utökad stiftssamverkan			KS 2022-1747
BESLUTAT AV	DATUM	DOKUMENTTYP	VERSION
Kyrkostyrelsen 2022-10-03		Utredningsdirektiv	Slutversion

Direktiv för utredning om utökad stiftssamverkan

Inledning

För Svenska kyrkan är det naturligt att samverka med andra trossamfund och med andra organisationer. Förutom att verksamheten berikas av de perspektiv som tillkommer i samarbeten med övriga samhället, bidrar samverkan med andra till att Svenska kyrkan kan göra mera med sina begränsade resurser. På samma sätt är samverkan inom Svenska kyrkan angelägen.

Samverkan bör växa fram lokalt där arbetet genomförs, men kyrkostyrelsen menar att den nationella nivån i samarbete med stiftet skulle kunna inspirera och bidra till att skapa goda förutsättningar för utökad samverkan. Den utredning som kyrkostyrelsen föreslår handlar därför om att undersöka och beskriva den breda samverkan som redan finns idag och skapa en gemensam bild. Även några av tidigare års erfarenheter av samverkan är intressanta att beskriva. Likaså undersöka om det finns generella hinder för samverkan som bör undanröjas samt identifiera om det finns något som skulle underlätta och stärka utökad stiftssamverkan.

Kyrkostyrelsens arbetsutskott påbörjade före pandemin en dialog med stiftsstyrelsernas presidier där biskoparna är ordförande, om vilka verksamhetsområden stiftet ser att de har särskild kompetens för och kanske skulle kunna ta ett nationellt ansvar för. Liknande samtal har förts en tid i stiftsdirektorskollegiet. Kyrkostyrelsen förstår att det inte är möjligt för stiftet att ta nationellt ansvar för något område utan utökad finansiering, men inte heller kyrkostyrelsen kan ansvara för uppdrag utan tillräckliga resurser.

I en alltmer begränsad ekonomi är det exempelvis inte längre hållbart för varje stiftsorganisation att ha expertkunskap inom alla verksamhetsområden, utan framtiden kommer att kräva antingen prioritering eller/och utökad samverkan genom ansvarsfördelning mellan stiftet. Kyrkostyrelsen menar att samverkan är en väg att möta framtiden och olika tänkbara sätt behöver därför belysas.

Utredningen kommer inte att behandla frågan om stiftsindelning.

Bakgrund och utgångspunkter

Dialog och samverkan idag

I början av kyrkostyrelsens föregående mandatperiod initierades den så kallade *stiftsdialogen*, som bland annat rymmer presidieöverläggningar mellan kyrkostyrelsens arbetsutskott och stiftsstyrelsernas presidier. En flerårig samverkan finns redan mellan generalsekreterare och stiftsdirektorer genom regelbundna överläggningar för samordning, beredning och verkställighet.

Flera stiftssamarbeten finns och utvecklingsprojekt bedrivs sedan länge inom några verksamhetsområden på medarbetarnivå. Inom vissa verksamhetsområden samverkar två eller flera stift utan att den nationella nivån är inblandad. Inom andra områden samverkar den nationella nivån med ett, flera eller samtliga stift. Man använder varandras kompetens, utvecklar arbetsformer och genomför projekt ihop. Denna sorts stiftssamverkan har även lyfts i den dialog som sker mellan kyrkostyrelsens arbetsutskott och stiftens presidier som något positivt.

Ett aktuellt exempel på när stift samverkar och vars resultat bidrar till stöd för hela Svenska kyrkan är det utvecklingsarbete Västerås och Strängnäs stift gör inom teckenspråksområdet. De båda stiftet erbjuder andra stift att exempelvis delta i utbildningar i samarbete med en folkhögskola för att stärka kompetensen bland medarbetare som arbetar på teckenspråk. En bredare stiftssamverkan, som kyrkostyrelsen initialt understödjer ekonomiskt, är programmet *Tillit och demokrati*, där tolv stift samverkar och bidrar till kompetenshöjande insatser.

Projektet *Skapa plats*, där sex stift och den nationella nivån ingår, ska bidra till att människor som står långt bort från arbetsmarknaden stärker sin självkänsla och kommer in på arbetsmarknaden. Projektet är ett exempel på hur verksamhet inom Svenska kyrkan kan få externa ekonomiska medel. Svenska kyrkan beviljades 5,1 miljoner kronor från Europeiska socialfonden i april 2022 som gör det möjligt att förstärka utvecklingsarbetet till och med april 2023.

Dessa tre exempel visar på tre olika organisationsmodeller. I det första exemplet tar två stift ansvar och bjuder in andra stift och i det andra exemplet samverkar de flesta stiftet med initialt ekonomiskt stöd från kyrkostyrelsen. I det tredje exemplet har några stift och den nationella nivån gått samman i ett utvecklingsarbete och ansökt och erhållit externa medel.

Det finns även andra aktuella strukturer för samverkan.

Kyrkomötet

I kyrkostyrelsens senaste skrivelser till kyrkomötet om verksamhet och ekonomi, framgår att det är hög tid för omställning och att den ekonomiska prognosen för framtiden kräver ansvarsfullt agerande och långsiktighet samt att möjligheterna för utveckling av de arbetsformer som finns idag behöver utforskas. Kyrkostyrelsen har därför i de två senaste verksamhetsskrivelserna till kyrkomötet uttryckt behovet av faktaunderlag för väl avvägda beslut inom några större avgörande strukturella inomkyrkliga områden för att sänka kostnadsnivån och att man därför planerar initiera och igångsätta ett antal större utredningar under kommande planeringsperiod, till stöd för utökad samverkan.

Kyrkostyrelsen menar att Svenska kyrkan behöver använda sina resurser på bästa sätt och att samverkan behöver stärkas och utökas av både kvalitetsmässiga och ekonomiska skäl. Stiftens förutsättningar är olika och det är därför inte rimligt att varje stift ska ha samma uppsättning av specialkompetens för främjande, stöd och kvalitetssäkring. Idag sker dubbelarbete inom flera områden vilket inte är hållbart på sikt med hänsyn till minskade intäkter och resurser i framtiden. Former för delande mellan stiftet behöver därför utvecklas inom ett flertal verksamhetsområden, så att den kompetens som finns i stiftet tas tillvara på bästa sätt. Men det saknas idag organisation och reglering för en nödvändig och hållbar samverkan som kommer alla stift och hela Svenska kyrkan tillgodo.

Kyrkostyrelsen har därför specifikt uttryckt behovet av att, med stöd i ett fördjupat underlag från en utredning, överväga hur en utökad stiftssamverkan i främjandeuppdraget kan se ut långsiktigt och överlämna frågan till kyrkomötet för beslut.

Stöd i stiftet för fortsatt utvecklingsarbete

I en utvärdering av presidieöverläggningarna som genomfördes under hösten 2021 angavs fortsatt arbete för samverkan som angelägen. Det initiativ till dialog för utökad samverkan och arbetsfördelning inom Svenska kyrkan som kyrkostyrelsens arbetsutskott tog före pandemin, bör därför aktualiseras och utvecklingsarbetet fortsätta. Då identifierade stiftsstyrelserna verksamhetsområden där stift med särskild kompetens och lämplighet skulle kunna ansvara för främjandeuppdraget gentemot samtliga stift. Allt för att hushålla med gemensamma resurser och på bästa sätt tillvarata kompetens, var den än finns. Frågan om utökad samverkan har även aktualiserats i samtal inom biskopsmötet.

Utgångspunkten för utredningsarbetet är att de former för samverkan som identifieras och föreslås ska ta tillvara de samlade resurser som finns i Svenska kyrkan och därmed stärka den gemensamma förmågan i Svenska kyrkan.

Stiftets uppdrag enligt kyrkoordningen idag

Enligt kyrkoordningens tredje avdelning om stiftet, är stiftets grundläggande uppgift att främja och ha tillsyn över församlingarnas liv.

I kapitel sex i fjärde paragrafen om stiftets uppgifter står det:

Stiftet ska främja och ha tillsyn över församlingarnas uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Stiftet ska också främja en god förvaltning i stiftets församlingar, pastorat och samfälligheter för särskilda uppgifter och ha tillsyn över förvaltningen och över hur uppdraget som huvudman för begravningsverksamheten fullgörs.

Den nationella nivåns uppdrag enligt kyrkoordningen idag

Enligt kyrkoordningens fjärde avdelning om den nationella nivån, ska Svenska kyrkan på nationell nivå ta ansvar för kyrkans gemensamma angelägenheter i fråga om inomkyrklig normgivning, överprövning av beslut, gemensam information, utbildning, samråd samt ekumeniska relationer, internationell diakoni och mission. Till uppgiften hör också att vara kyrkans röst utåt såväl i det svenska samhället som internationellt.

I kapitel tio i tredje paragrafen om ansvarsfördelning står det:

Kyrkostyrelsen företräder trossamfundet Svenska kyrkan. Den bereder och verkställer kyrkomötets beslut och har förvaltande uppgifter.

Kyrkostyrelsen ska

1. Stödja stiftens arbete för utveckling av församlinglivet och av en god förvaltning i församlingar och pastorat,
2. ansvara för Svenska kyrkans arbete bland svenskar i andra länder,
3. svara för Svenska kyrkans officiella relationer till andra kyrkor och samfund,
4. samordna Svenska kyrkans och dess församlingars ansvar för internationell mission och internationell diakoni,
5. ange villkoren för tillträde till de kyrkliga grundutbildningarna och bestämma utbildningsplanerna för dessa samt se till att de kyrkliga grundutbildningarna erbjuds i tillräcklig omfattning,
6. svara för det kyrkliga utjämningsystemet,
7. ha hand om övergripande frågor när det gäller Svenska kyrkans gemensamma datasystem,
8. främja forskning av betydelse för Svenska kyrkan,
9. verka för ett rikt och mångfaldigt kulturliv som främjar dialog kring religion och livstolkning, och
10. svara för övergripande frågor avseende begravningsverksamheten inom Svenska kyrkan.

Kyrkostyrelsen har utöver detta även ansvar för andra uppgifter av stor betydelse, exempelvis leda och samordna Svenska kyrkans beredskap, ansvara övergripande för kyrkovalet, förvalta kapital samt hantera kyrkoantikvarisk ersättning och ge stöd i kulturarvs- och fastighetsfrågor.

Utredningsuppdraget

Utredningen ska analysera och bedöma möjligheterna för utökad stiftssamverkan i syfte att ta tillvara och tillgängliggöra kompetensen inom Svenska kyrkan samt hushålla med de gemensamma ekonomiska och personella resurser som finns och minska dubbelarbete. Siktet ska vara inställt på kvalitet samt organisatorisk och ekonomisk hållbarhet som svarar mot behoven och minskade resurser.

Direktiv för utredning om utökad stiftssamverkan

Målsättningen för utökad stiftssamverkan är en långsiktigt hållbar kyrka som klarar sig med mindre ekonomiska resurser än nu och som hushållar väl med medlemmarnas pengar. Utredningen ska särskilt överväga system för hur stiftens kompetens kan delas samt ge särskild uppmärksamhet och ta ställning till vilka förutsättningar som krävs för detta och hur strukturer säkras för framtiden. Konsekvenserna för Svenska kyrkan som en episkopal kyrka bör belysas inom ramen för utredningen och pastorala möjligheter och hinder bör övervägas i samverkan med biskopsmötet.

I genomförandet ska utredningen beakta och ta tillvara de aktuella initiativ för samverkan som finns, likaså lärdomar från tidigare års större samverkan mellan stiftet. Utredningen behöver beskriva vad som varit bra och vad som var mindre bra i tidigare samarbete samt vad som skulle gjort samverkan hållbar över tid. Om det finns anledning att studera andra kyrkor, organisationer eller myndigheter och dra lärdom ifrån deras liknande arbete, ska detta göras.

Utredningen ska belysa den befintliga ordning som råder och andra organisationsmodeller för samverkan. Ekonomiska och juridiska hinder och möjligheter i nuvarande organisation och i andra organisationsmodeller ska bedömas. Utredningen ska även i sitt fortlöpande arbete överväga vilka konsekvenser olika modeller kommer att få, särskilt utifrån ett hållbart stöd till den grundläggande uppgiften, såväl för stift som för nationell nivå.

Utredningens analys och bedömning ska resultera i förslag som säkrar en hållbar organisation för utökad stiftssamverkan. Utredningen ska lämna förslag till justeringar i kyrkoordningen, om utredningen ser att det finns förändringar att göra som bättre tjänar utredningens syften. Förslagen kommer att föregås av en remittering till samtliga stiftsstyrelser, men utredningen ska inte begränsas från att ge förslag även om inte alla stift samtycker. Med stöd från överväganden i utredningen är avsikten att kyrkostyrelsen överlämnar genomarbetade förslag till kyrkomötet för beslut.

Organisation och praktiskt genomförande

Utredningens ledamöter ska bestå av representanter från kyrkostyrelsens nomineringsgrupper samt 1–2 representanter från biskopsmötet då samverkan med biskoparna är angelägen. Sammanlagt bör utredningen bestå av 6–8 personer, inklusive ordförande.

Uppdraget bör genomföras i nära samverkan med stiftet. Stiftsdirektorerna är en sakkunniggrupp som kommer att bidra kontinuerligt till utredningens innehåll och frågor i utredningen kommer att diskuteras vid överläggningarna mellan kyrkostyrelsens arbetsutskott och stiftsstyrelsernas presidier.

Generalsekreteraren tillsätter andra sakkunniga som utredningen behöver, likaså sekreterare och administrativa resurser.

En eller flera referensgrupper bör även bistå utredningen med fortlöpande synpunkter under utredningstiden.

DOKUMENT

Direktiv för utredning om utökad stiftssamverkan

Tidsplan, delrapporter och slutredovisning

Utredningen ska överlämna en skriftlig rapport med sina resultat och förslag till kyrkostyrelsen under våren 2024. Under utredningens gång ska kyrkostyrelsen hållas informerade om arbetet.